

POSUDEK DIZERTAČNÍ PRÁCE

Mgr. Petra Železná

Práce s odborným textem na střední odborné škole

Autorka si zvolila velmi aktuální téma. V současné době prochází totiž české školství řadou systémových změn a reforem, neboť muselo zareagovat na požadavky unijní legislativy.

Nový školský zákon č. 561/2004 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005, určuje prostřednictvím rámcových vzdělávacích programů i konkrétní cíle, délku a povinný obsah středního odborného vzdělání podle zaměření daného oboru včetně zásad pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Očekávaným výstupem je, že student bude umět pracovat s odborným textem a zpracovat z něj výtahy (výpisky, konspekty), anotace, shrnutí, přičemž by měl efektivně a samostatně využívat různých informačních zdrojů (např. slovníky, encyklopedie, internet apod.).

Vzhledem k tomu, že se tomuto tématu zatím nikdo detailně nevěnoval, považuji zvolené téma za velmi podnětné a potřebné.

Předložená práce se zabývá recepcí a produkcí odborného textu na střední odborné škole, konkrétně na střední zdravotnické škole. Velkou pozornost věnuje autorka výzkumu, jehož cílem bylo ukázat, jakým způsobem pracují studenti střední odborné školy s odborným textem v domácí přípravě nebo při vyučování a jak ho dokáží využít. Výzkumná část je zaměřena především na rozvoj receptivních dovedností u středoškolských studentů zdravotnické školy, a to na porozumění psanému odbornému textu, osvojování odborné terminologie, metody a techniky racionálního studia z textu (zvláště práce s učebnicemi pro odborné předměty) a na produkci textu. Zvolený cíl byl v dizertační práci splněn.

Co se týče zvolených metod a technik v předkládané práci, autorka použila obsahovou analýzu (analýza školské dokumentace, analýza studentských slohových prací), metodu didaktického testu (pro první fázi svého zkoumání), metodu dotazníku (v hlavní části výzkumu) a pozorování (studenti při práci s odborným textem). Daly by se užít ještě některé další metody a techniky? Škoda, že se autorka ve svém šetření soustředila pouze na porozumění psanému odbornému textu (viz i kap. 1.3.5, ve které autorka říká: „Druhým důležitým subjektem v procesu komunikace, procesu recepce textu je příjemce, adresát, čili čtenář.“ A posluchač?) Pro srovnání (ale i z dalších důvodů) by bylo zajímavé se zaměřit i na to, jak studenti rozumějí odbornému textu mluvenému.

Teoretická část práce mohla být dle mého názoru zpracována podrobněji. Např. v 1. kapitole *Český jazyk a jeho místo v systému vzdělávání* by stálo za úvahu více zdůraznit to, že studenti ve výuce českého jazyka získávají poučení o jazyku jako východiska ke komunikaci v různých, i nejnáročnějších typech komunikátů, což umožní vybudovat kompetence pro recepci a produkci komunikátů, neboť klíčové kompetence představují v současné moderní pedagogice a vzdělávací politice relativně nový prvek, který je jako pojem zaveden i do nových rámcových vzdělávacích programů a vychází ze studia mezinárodních výzkumů a studií, ze studia evropských kurikulů i z konfrontace s průběhem kurikulárních reforem v dalších evropských zemích.

Pojem kompetence je dnes jednoznačně upřednostňován před jakýmkoli jinými pojmy (dovednosti, způsobilosti, schopnosti apod.), a to nejen s ohledem na kompatibilitu pojmů v mezinárodním měřítku, ale také proto, že svým rozsahem jako jediný ze zavedených pojmů pokrývá jak vědomosti, dovednosti, schopnosti, tak i postoje a hodnoty. V české odborné pedagogické literatuře se tento pojem upevnil, a proto bych doporučovala s ním více pracovat.

Klíčové kompetence však nemohou existovat izolovaně, ale navzájem se prolínají a doplňují. Aby si studenti klíčové kompetence během středoškolského vzdělávání skutečně osvojili, musí k nim směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah, jehož pojetí na úrovni školních rámcových vzdělávacích programů by mělo vytvářet předpoklady pro efektivní využití osvojených vědomostí a dovedností, které budou studenti schopni uplatnit v dalším studiu, v zaměstnání a v osobním životě. (V disertaci zmínka o komunikačních kompetencích např. na s. 39).

Důsledněji bych doporučovala popsat i různé typy stylů (konkretizovat jednotlivé lingvisty, viz str. 28-32).

Za velmi přínosnou považuji výzkumnou část práce. Autorka na začátku formuluje výzkumný problém, provádí předvýzkum, didakticky analyzuje odborný text se zřetelem na jeho čtení, porozumění a interpretaci, zabývá se výzkumem recepce a produkce odborného textu a statisticky (v tabulkách či grafech) vyjadřuje výsledky svého šetření.

V kapitole 2.5 *Produkce odborného textu* bych doporučovala při hodnocení studentských slohových prací přejít od užívání „útvary“ k „slohovému postupu“, např. str. 85 v hodnocení práce č. 2 „Žák dodržel slohový útvar(výklad)“, všimnout si i opakování slov (chybí v hodnocení ukázky č.2 na str. 81) apod. Jako zbytečné se mi jeví uvádění správného řešení v hodnocení slohových prací studentů (a to jak pravopisných, tak i stylizačních nedostatků).

Výsledky disertační práce na základě provedeného výzkumu (vzorek téměř 600 studentů středních zdravotnických škol ze šesti českých měst) potvrzují, že studenti na těchto odborných školách v uspokojivé míře neovládají efektivní způsoby racionálního studia textu. Autorka správně odhaluje příčiny neúspěchu a dospívá i k pozitivním zjištěním.

Dále je v práci naznačeno, že potřeby frekventantů odborných škol vedou k nutnosti kooperace výuky jazykové s odbornou a k požadavku, aby si bohemisté doplnili základní odborné znalosti, jež poskytuje příslušná odborná škola, na které působí. Obdobně by měli být i učitelé odborných předmětů vzdělávání jazykově, zejména v praktické stylistice, aby mohli řídit ve vyučovací hodině kultivovanou komunikaci na odborná témata.

Autorka nabízí i určité postřehy, které by mohly přispět k úspěšnému osvojování klíčových kompetencí u středoškolských studentů v dalších etapách jejich života. Důvodem poměrně nízké úrovně vyjadřovací schopnosti studentů na středních zdravotnických školách je pravděpodobně i to, že studenti čím dál tím méně čtou, málo komunikují mezi sebou a selhává i komunikace mezi nimi a dospělými. Nástup informačně-komunikačních technologií vytváří v současnosti protipól. Na jedné straně je potěšitelné, že studenti umějí moderní technologie využívat, ale na straně druhé se nástupem informatizace zhoršuje stav v interpersonální komunikaci. Studenti pak nejsou schopni veřejně hovořit, prezentovat své názory, nedokáží správně a přesně formulovat své myšlenky a vyjádřit se k danému tématu adekvátně. Proto většina vyučovacího času, která často patří učitelům, by měla přejít na studenta, jenž by hovořil, tvořil a reagoval na podněty.

Chybí závěrečná korektura práce (např. na str. 15).

Uvedené připomínky k posuzované práci by měly vést k úvaze o tom, co doplnit nebo zpřesnit v předpokládaném dalším zpracování pro publikaci. Autorka prokázala schopnost pracovat i za okolností, které se s podmínkami pracovníků vědeckých institucí nedají srovnat,

v práci dokázala využít své pedagogické praxe a zkušeností ze střední školy, na které působí.

Disertační práce splňuje podmínky kladené na tato řízení, a proto doporučuji, aby byla podkladem k udělení vědecké hodnosti Ph.D.

V Ústí nad Labem dne 13. 5. 2006